

PARTAJUL AVERII SOȚILOR PE CALE FORȚATĂ

Autor: Alexandru TALMACI, gr.DP- 1403 M
Conducător științific: lect. sup. Viorica URSU

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Căsătoria este un subiect de discuție actual, deoarece este o instituție juridică de importanță majoră, iar ca fenomen este unul foarte des întâlnit în societate. Respectiv nu este nou și fenomenul încetării căsătoriei, ca de exemplu prin divorț, și la rândul său partajul averii soților. Luând în considerare că aproximativ fiecare a doua căsătorie din Republica Moldova încetează prin divorț, actualitatea acestei teme este indiscutabilă. Nu poate fi subestimată importanța procedurii de partaj al averii soților, care este reglementată de o serie de acte normative, în special Codul civil al RM, Codul familiei al RM și Codul de procedură civilă, stabilesc regimul bunurilor comune ale soților și guvernează relațiile patrimoniale între soți. Astfel, orice litigii legate de patrimoniul comun al soților se intercalează cu tema tezei „Partajul averii soților”.*

Cuvinte-cheie: *Partajul averii, proprietate personală, proprietate comună, codul familiei, căsătorie, instanță de judecată, bunuri mobile și imobile, soți.*

Încetarea proprietății comune în devălmășie a soților intervine în cazul în care nu se ajunge la un partaj voluntar al bunurilor comune, prin înaintarea cereii de chemare în judecată, fie odată cu acțiunea de divorț, fie după desfacerea căsătoriei prin divorț.

Astfel, instanța de judecată va stabili cota fiecărui soț, cotă care se presupune a fi egală. Însă, în unele cazuri, instanța de judecată poate să se abată de la principiul părților egale ale soților, având în vedere interesele copiilor minori sau interesele, ce merită atenție, ale unuia dintre soți [1, art. 26]. Această prevedere a Codului familiei în art. 26 împurtenicește instanța de a schimba cotele soților în cazurile când o consideră necesar, ceea ce lasă loc liber pentru multiple interpretări ale teoreticienilor și a practicienilor.

Astfel, mai mulți specialiști în domeniu folosesc această sintagmă ambiguă în mod abuziv, cerând adeseori nemotivat, schimbarea cotelor de proprietate a soților la încetarea proprietății comune în devălmășie a lor.

Totodată, decesul unuia dintre soți are de asemenea ca efect încetarea proprietății comune în devălmășie. Însă în acest caz, bunurile soțului decedat trec la moștenitori. Așadar, o astfel de încetare a proprietății comune în devălmășie este posibilă, însă nu va fi vorba de o situație litigioasă, deși această modalitate dintr-un punct de vedere, de asemenea, ar putea fi numită drept încetare forțată a proprietății comune în devălmășie.

Totuși, prin încetare forțată a proprietății comune a soților, se subînțelege anume partajul averii soților prin intermediul instanțelor de judecată de drept comun. Astfel, cererea de partaj poate fi înaintată odată cu cererea de desfacere a căsătoriei, însă, de regulă, instanța de judecată decide de a separa partajul averii de capătul principal de cerere – sau decide asupra partajului după examinarea cereii de desfacere a căsătoriei, ultima considerându-se drept acțiune principală. Dacă cererea de partaj al averii soților se depune aparte de cererea de divorț, atunci aceasta se poate admite și examina doar după ce va exista o astfel hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă cu privire la divorț.

Numărul pricinilor civile, obiectul cărora este partajul averii soților este relativ stabil în ultimii 6 ani având ușoare creșteri și scăderi. Astfel, Biroul Național de Statistică în colaborare cu Curtea Supremă de Justiție au elaborat un studiu prin care au stabilit numărul exact al pricinilor civile ce au ca obiect partajul averii soților, în perioada anilor 2008-2013. Situația este reflectată în graficul de mai jos:

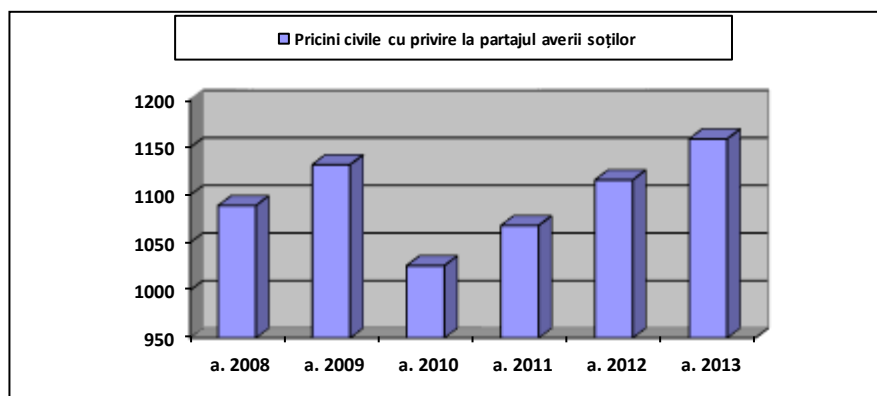

Figura 1. Statistica pricinilor civile care au drept obiect partajul averii soților.

În cadrul examinării de către instanță a pricinii civile cu privire la partajul averii soților, există mai mulți factori care pot influența cota-parte care îi va reveni fiecărui soț. Astfel, unul din factori ar putea fi mijloacele bănești plătite de unul din soți, în timpul căsătoriei, în beneficiul unei terțe persoane. Respectiv acest factor duce la micșorarea aportului pe care acesta l-a avut la obținerea bunurilor comune. Astfel, dacă unul din soți în timpul căsătoriei plătea pensia de întreținere pentru copii din precedenta căsătorie în mărime de 50% din salariul său lunar, atunci instanța va lua acest factor în considerare și va putea micșora cota soțului respectiv la partajul averii.

Un alt factor care influențează cotele soților sunt mijloacele bănești cheltuite de către unul din soți pentru plăcerile personale. Acest factor, de asemenea poate influența negativ contribuția pe care acesta a avut-o în perioada de căsătorie, ceea ce poate micșora parțial și cota parte a averii comune în defavoarea soțului culpabil de cheltuieli iraționale. Astfel, dacă soțul în timpul căsătoriei a făcut abuz de droguri și în acest scop vindea bunurile din casa familiei sale, acest factor va influența negativ asupra cotei părți a acestuia din averea partajată.

O altă circumstanță, care este luată în considerare de instanța de judecată în procesul de partaj al averii soților este munca în gospodărie, care reprezintă un factor ce influențează în mod pozitiv, adică este în folosul soțului care a prestat-o, astfel considerându-se contribuția acestuia la agonisirea bunurilor familiei mai mare. Astfel, dacă de exemplu, casa obținută în proprietate de soți a fost construită de unul din soți, atunci acest fapt va fi luat în considerare de instanță, care va considera contribuția la obținerea acestui bun mai mare din partea soțului care a construit-o.

Încă un factor decizional pentru instanța de judecată reprezintă mijloacele bănești folosite de unul din soți pentru a achita anumite datorii proprii, ceea ce va influența negativ contribuția soțului respectiv la dobândirea bunurilor comune. Cu titlu de exemplu poate fi adusă situația în care unul din soți a încheiat un contract de credit bancar înainte de înregistrarea căsătoriei, iar sumele datorate le-a achitat și în timpul căsătoriei. Acest fapt va micșora contribuția soțului respectiv la obținerea bunurilor comune ale soților.

Totuși este de menționat faptul că indiferent dacă unul dintre soți a avut venituri mai mari decât celălalt soț, pentru instanța de judecată esențială este contribuția efectivă a soților la dobândirea bunurilor comune și nu doar mărimea acestor mijloace bănești pe care demonstrează că le-a obținut.

O regulă importantă constă în aceea că dacă soții, pînă de înaintarea cererii de desfacere a căsătoriei, deja s-au separat în fapt, trebuie de luat în considerare și aspectul a ceea ce, din data în care a avut loc separarea, orice bun dobîndit de unul din soți nu mai poate fi inclus în masa bunurilor comune, pentru că acesta nu mai putea fi procurat prin contribuția a amîndoi soți.

Astfel, la separația de facto a soților, nu mai poate fi vorba de o gospodărie comună și respectiv despre un aport din partea ambilor soți, de aceea bunurile obținute în această perioadă nu pot fi incluse în masa partajabilă a bunurilor soților. Cu titlu de exemplu poate fi adusă situația în care soții, pînă la intentarea acțiunii de partaj al averii soților și de divorț, deja trăiesc la domiciliu diferite, separîndu-se definitiv, iar imediat după separare unul din soți își procură o mașină de cusut. Acest bun, respectiv, nu va putea fi inclus în masa partajabilă, cu excepția cazului cînd va fi demonstrat că pentru procurarea acestui bun mijloacele bănești au fost agonisite de amîndoi soți, pe timpul cînd încă nu s-au separat.

Un alt factor decizional ar fi cazul în care unul din soți a părăsit domiciliul conjugal, lăsînd toate bunurile în locuință respectivă, iar soțul care a rămas să locuiască în acest domiciliu a înstrăinat o parte din bunuri, indiferent dacă cu scopul de a le exclude sau nu din procesul de împărțire, valoarea bunurilor respective trebuie inclusă în masa partajabilă a bunurilor comune a celor doi soți. Astfel, dacă unul din soți a plecat din locuința conjugală a familiei lor, iar celălalt soț a rămas în locuință și a vîndut o parte din mobilier pentru a-l exclude din partaj, iar banii le-a păstrat în posesia sa, atunci soțul culpabil va fi obligat să includă valoarea lucrurilor înstrăinate în masa partajabilă a proprietății comune.

În același timp, dacă în timpul căsătoriei unul dintre soți a sustras mijloace bănești în vederea procurării bunurilor mobile sau imobile doar în interes personal, iar la momentul partajului nu le-a adus la împărțire, adică mijloacele bănești sau bunurile procurate pe aceste mijloace bănești, celălalt soț poate înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu privire la partaj, dar deja vizînd aceste bunuri pentru a fi supuse, la rîndul lor, partajului, din momentul în care ia cunostință de existența lor. Astfel, dacă un soț în timpul căsătoriei unul din soți a sustras o sumă considerabilă din mijloacele financiare ale familiei pentru procurarea unui instrument muzical pe care îl folosea personal, în caz de divorț, acesta trebuie să-l includă în lista bunurilor supuse partajului.

Dreptul familiei prevede, de fapt, că contribuția fiecărui soț la obținerea bunurilor comune este de 50%. Însă, în practică, se ia în considerare, în procesul de stabilire a părții fiecărui soț, contribuția efectivă pe care fiecare din ei a avut-o în timpul căsătoriei. Așadar, pentru a putea susține solicitările din cererea sa, partea care dorește să obțină un procent mai înalt în favoarea sa, are sarcina sa probeze cu ajutorul metodelor permise de lege că a avut o contribuție efectivă mai mare la proprietatea comună în devălmășie. Astfel, în dosarul Veleșca contra Ciubuc, reclamanta Veleșca în procedura de partaj al averii comune în devălmășie, a solicitat mărirea cotei sale asupra bunului imobil cu destinație locativă în care locuiau soții, din considerentul că a avut un aport mult mai mare la îmbunătățirea imobilului în cauză. Reclamanta a demonstrat prin înscrisuri și proba cu martori că a efectuat o reparația capitală a locuinței familiei, însă din mijloace financiare proprii, care le-a dobîndit pînă la încheierea căsătoriei. Instanța a luat în considerare acest fapt și a admis acțiunea în această parte, mărind cota-parte a reclamantei asupra acestei locuințe pînă la 2/3, deși conform regulii generale ea ar fi primit cota-parte de 1/2. În general, legea prevede un șir de posibilități de probațiune, printre care unul din cele des utilizate și credibile reprezintă proba cu înscrisuri. Acestea din urmă pot dovedi un șir de fapte și

circumstanțe, de exemplu veniturile obținute din salariu și orice alte venituri obținute din prestarea de activități remunerate.

Totodată prin proba cu înscrisuri se pot dovedi și donațiile în forma de mijloace bănești, care au fost cheltuite în interesul casei, ceea ce poate influența decisiv viziunea instanței de judecată asupra masei partajabile de bunuri și contribuției fiecărui soț la obținerea bunurilor respective.

Proba cu înscrisuri poate dovedi și moștenirile a căror contravaloare a fost folosită în susținerea cheltuielilor casei. Cu titlu de exemplu poate fi adusă situația în care unul din soți a moștenit un cont curent de o anumită sumă, iar la scurt timp cu aceeași sumă de bani a fost efectuată o reparație capitală a locuinței familiei. Însă în acest caz nu va fi destulă doar proba cu înscris. În același timp prin proba cu înscrisuri se pot dovedi veniturile din pensiile pe care o terță persoană i le-a fi datorat, de exemplu faptul că o terță persoană îi plătea pensia de întreținere pentru întreținerea copilului din altă căsătorie, iar aceste sume au fost depuse pe un depozit bancar. Astfel, prin înscris se poate demonstra că sursele financiare de pe contul de depozit au originea din pensia de întreținere plătită de terță persoană. În general, probele prin înscrisuri pot dovedi și alte forme de contribuție la susținerea cheltuielilor familiale, deoarece legea în acest sens nu prevede o listă exhaustivă, respectiv exemplele sus-aduse nu prezintă o listă strictă a faptelor ce pot fi demonstrate cu înscrisuri într-un proces de partaj al averii soților în instanța de judecată.

În dosarul Bumbu Victor contra Bumbu Irina, unde reclamant era Victor Bumbu, au fost mai mulți factori decisivi, în special proba prin experiză, proba prin înscrisuri și proba cu martori. Circumstanțele de fapt erau că reclamantul și pîrîta s-au căsătorit cu 14 ani în urmă, pîrîta avînd copil din căsătoria precedentă. Totodată, pîrîta era proprietara unei case finisate în volum de 60% și a terenului aferent casei respective.

Reclamantul și pîrîta au înregistrat căsătoria și după aceasta au finisat construcția casei de locuit și au ridicat mai multe construcții anexe la aceasta, precum și au avut împreună 2 copii. În urma înregistrării, în termeni restrînși, a înstrăinat casa de locuit și terenul aferent acesteia și a plecat cu copiii peste hotare.

Reclamantul a aflat locul noului ei domiciliu de la copii și a înaintat cererea de chemare în judecată, cerînd partajarea casei. Bumbu Victor a invocat faptul că casa a fost finisată în timpul căsătoriei din mijloacele comune a ambilor soți, astfel reclamantul contribuind la îmbunătățirea esențială a valorii casei de locuit.

Totodată, reclamantul a solicitat recunoașterea construcțiilor anexe la casa de locuit, drept proprietate în devălmășie, deoarece au fost ridicate deja în timpul căsătoriei. Astfel, luînd în considerare că bunurile au fost deja vîndute de pîrîta, reclamantul a cerut o compensație bănească pentru bunurile comune vîndute. Pîrîta, la rîndul său, a indicat în referință că casa și terenul aferent îi aparțineau cu drept de proprietate pînă la încheierea căsătoriei, astfel acestea rămîn a fi proprietatea ei personală și nu pot fi incluse în masa partajabilă a bunurilor soților. Totuși, instanța în motivarea hotărîrii sale a indicat că casa a fost finisată din mijloacele comune ale soților, fapt demonstrat prin proba cu martorii și proba cu înscrisuri de la bancă, și valoarea acesteia s-a mărit în mod esențial, fapt demonstrat prin proba cu înscrisuri de la Oficiul Cadastral Teritorial și anume evaluarea bunului imobil în timpul finisării construcției în valoare de 60%, adică pînă la încheierea căsătoriei și probei prin expertiză, în cazul dat a unei evaluări a prețului casei și construcțiilor anexe la aceasta. Astfel, aceste bunuri au fost recunoscute proprietate în devălmășie. Totuși, luînd în considerare că bunurile comune au fost înstrăinate de pîrîta, aceasta a fost obligată la plata echivalentului cotei părți a reclamantului în formă bănească. Hotărîrea instanței a fost bazată, în același timp, pe art. 23 al Codului Familiei al Republicii Moldova care prevede că „bunurile ce aparțin fiecăruia dintre soți pot fi recunoscute de instanța judecătorească proprietate în devălmășie a acestora dacă se va stabili că, în timpul căsătoriei, din contul mijloacelor comune ale soților sau al mijloacelor unuia dintre soți ori în urma muncii numai a unuia dintre soți, valoarea acestor bunuri a sporit simțitor (reparație capitală, reconstrucție, reutilare, reamenajare etc.)”.

Totodată legea prevede și posibilitatea faptelor și circumstanțelor prin proba cu martori. Astfel, în proces pot fi atrași „martori care, avînd legături strînse sau apropiate cu cei doi soți, pot depune mărturie față de munca în gospodărie pe care ambii sau unul dintre soti au/a prestat-o” [8]. Astfel, doctrinarul Iovu O. expune ideea că este posibil de demonstrat și prin proba cu martorii contribuția fiecărui soț în ducerea gospodăriei casnice, ceea ce, de asemenea, poate influența cota parte care din proprietatea comună care va fi adjudecată unei sau altei părți.

De asemenea, prin proba cu martori se poate dovedi și faptul existenței ajutorului pe care unul din soți l-a primit de la părinți sau alte rude cu scopul acoperirii cheltuielilor familiei sau a activităților gospodărești, dacă astfel se demonstrează că ajutorul a fost în beneficiul exclusiv al unuia dintre soți.

Respectiv, dacă părinții unuia din soți i-au procurat un utilaj agricol ca cel din urmă să poată mai ușor să strîngă roada exclusiv de pe terenul părinților, însă utilajul l-au acordat cu drept de proprietate fiului lor, adică a unuia din soți, atunci acest bun nu trebuie să fie inclus în masa partajabilă a bunurilor soților, cu condiția că faptul ajutorului va fi dovedit și prin proba cu martorii, fiind de dorit și o probă prin scrisuri, de exemplu cea prin care părinții procură utilajul agricol în cauză.

În același timp martorii pot depune mărturii despre activitățile de îngrijire a minorilor, cînd ultimii există, de către unul sau ambii soți. Astfel, modul în care unul sau ambii soți au avut grijă de copiii lor, poate influența mersul procesului și soluția instanței în pricinile de divorț, în special în latura ce ține de soțul care va fi responsabil de copii și respectiv de acest fapt va depinde și bunurile din masa partajabilă care îi vor fi repartizate de instanța de judecată.

Un alt mijloc de probă în cadrul unui proces de divorț și partaj al averii soților, reprezintă interogatoriul celui alt soț, prin care adresează întrebări celui alt soț asupra faptelor ce au avut loc în timpul căsătoriei și ar demonstra contribuția directă sau indirectă a celui care propune interogatoriul și, respectiv, gradul de contribuție pe care a avut-o cel interogat în întreținerea familiei.

Astfel, se pot demonstra dacă se ocupa de gospodăria casnică soțul care nu era angajat în câmpul muncii sau ce conduită a avut-o soții în procesul de educare al copiilor, ceea ce, de asemenea va influența soluția instanței și ulteriorul partaj al averii comune.

Încă un mijloc de probă într-un proces civil în care obiectul pricinii este partajul averii soților este expertiza, care are menirea să evalueze, la momentul efectuării acesteia, bunul imobil supus partajării. De asemenea, există posibilitatea de a solicita și o expertiză de evaluare a bunurilor mobile incluse în masa partajabilă.

Doctrinarul Pricopi A. promovează ideea că „expertizele sunt necesare pentru a se putea cuantifica masa partajabilă și, în măsura în care împărțirea în natură, în funcție de cota ce îi revine fiecăruia dintre soți, nu se poate face, să se poată calcula sulta cuvenită soțului căruia nu i se atribuie în natură bunuri cu o valoare egală cu cota-parte cuvenită” [11]. Astfel, dacă un apartament cu o cameră, care este în proprietatea comună în devălmășie a soților și nu poate fi împărțit, atunci printr-o expertiză se face o evaluare acestuia și prin decizia instanței unuia din soți îi va reveni apartamentul respectiv, care va fi obligat să plătească celuilalt valoarea bănească a cotei celui din urmă din acest imobil. E de menționat că dreptul de a cere împărțirea bunurilor comune este imprescriptibil.

Este important de punctat că în cadrul încetării proprietății comune pe cale forțată, adică prin apelarea la instanțele de judecată, poate fi necesar de aplicat unele măsuri de conservare a bunurilor comune.

Astfel dacă „pînă la împărțirea bunurilor comune poate exista posibilitatea că unul din soți să înstrăineze o parte din acestea ori să le deterioreze sau celălalt soț nu le poate folosi, acesta are dreptul să solicite instanței instituirea unui sechestrului judiciar pînă la finalizarea partajului” [9]. Această teză este susținută de doctrinarul Iovu, care este, totodată, bazată pe art. 21 din Codul familiei și cea procesual-civilă.

De altfel, această teză este susținută și de mine, în special în partea în care se pot aplica anumite măsuri preventive pentru a nu permite înstrăinarea unor bunuri comune ale soților de unul din ei pînă la finalizarea procesului. Respectiv, în aceste cazuri, aplicarea sechestrului judiciar drept una corectă și justificată de circumstanțe.

În concluzie aș dori să menționez despre faptul că dacă soții au copii, aceasta nu trebuie să influențeze mărirea cotei părți, care îi va reveni oricărui din soți, iar încredințarea copilului unuia din soți nu îi va da dreptul acestuia să solicite mai mult decît i se cuvine.

Deci, partajul averii soților cu ajutorul instanței de judecată trebuie să fie desfășurat în strictă conformitate cu prevederile legale din domeniul dreptului familiei și procesual-civil.

Ceea ce ar face mai ușoară împărțirea bunurilor pe cale forțată ar fi, ca și în cazul împărțirii pe cale amiabilă – apelarea la instituția medierii. Aceasta ar putea ajuta soții să ajungă la acord comun. Preferabil ca părțile să apeleze la mediere înainte de pornirea procesului, însă dacă acesta deja este pornit, poate fi oprit din cauza încheierii unei tranzacții de împăcare, dar desigur formulate de mediator. Astfel, chiar dacă inițial împărțirea bunurilor soților a fost pornită ca una forțată, atunci apelarea la instituția medierii ar putea să aducă lucrurile la partajul pe cale amiabilă.

Bibliografie:

1. Adriana Corhan “Dreptul familiei. Teorie și practică”, All Back, București 2001;
2. Ștefan Cocoși, “Dreptul familiei”, Vol. I,II, Lumina Lex, 2001;
3. Ion P. Filipescu, “Tratat de dreptul familiei”, All Back, 1998;
4. Lilia Mărgineanu, Gabriel Mărgineanu, “Dreptul familiei”, Chișinău 2002;
5. Bacaci Al., Dumitrache V., Hageanu C., DREPTUL FAMILIEI, Ediția 4, Editura All back, București, 2005;
6. Butiuc C., Divorț. Formularea acțiunii”, în revista „Dreptul” nr. 10-11/1995;
7. Crețu V., „Aspecte generale privind noul Cod al familiei al Republicii Moldova”, Revista de drept privat nr. 1, 2002;
8. Iovu O., „Desfacerea căsătoriei prin divorț și nulitatea acesteia în dreptul Republicii”, Revista de drept privat nr. 1, 2001;
9. Iovu O., „Măsurile provizorii care se pot lua pe timpul judecării divorțului”, Revista de drept privat nr. 2, 2001;
10. Pînzari V., „Căsătoria în legislația Republicii Moldova”, Editura PUB, Bălți, 2002;
11. Pricopi A. „Dreptul Familiei”, București, 2007;
12. Беспалов Ю. Разбирательство дел о разделе общего имущества супругов // Российская юстиция. 2002. №9;
13. Pisarenco O. Dovada aparteneței bunurilor soților. partea II. Revista Națională de Drept, NR.9 – Chișinău: USM, 2013;
14. Pisarenco O. Dovada aparteneței bunurilor soților. partea I. Revista Națională de Drept, NR.7 – Chișinău: USM, 2013;
15. Pisarenco O. Noțiuni generale privind institutul regimului matrimonial contractual. În: Analele științifice ale Catedrei de Drept Patrimonial, nr,2/2010. Chișinău, 2011.
16. Bîrsan C. Comentariul CEDO. Volumul I. All Beck, 2011.